

TRIMANVISNINGAR FÖR EXPRESS S-620

av Sten Bergqvist

RIGG

Under alla år som jag seglat Express har jag konsekvent använt mig av ett och samma riggtrim oavsett vind och vågförhållande. För att detta skulle kunna vara konkurrenskraftigt, har jag lagt ner mycket tid på att utveckla ett segelkoncept som fungerar ihop med riggtrimmet. Mastlutningen bestäms av förstagslängden som är 945 cm tillsammans med en toggels. Denna mastlutning är väl utprovad under många år, och har visat sig vara optimal. För att få ett så brett spektrum som möjligt är båten utrustad med vant och förstag av Dyform. Detta medger en lösare rigg i lättvind samtidigt som töjet i hårdvind blir mycket litet. Vad jag varit ute efter är ett löst förstag i lättvind och ett hårt i hårdvind. För att kunna spänna upp förstaget i hård vind är storseglet sytt för en helt rak mast. När man drar ihäckstaget böjer inte masten på mitten utan endast i toppen och förstaget sträcks maximalt. Storseglet är sytt för en helt rak mast oavsett lätt eller hård vind. Detta medför att om man skulle vilja ha ett lösare förstag i t ex mycket lätt vind, för att på så sätt få en djupare fock, så släpper man på vanten så att masten alltid är rak. Jag har dock ej behövt göra detta. För att reglera djupen i seglen används endast fall och trimtampar. För mig har detta haft en mycket viktig psykologisk effekt, att alltid ha rätt riggtrim. När vind och vågförhållande ändras mitt under en segling skall man på nolltid kunna ställa in optimalt segeltrim. Under de sista fyra åren, -91 till -94, har vi nästan som enda båt på SM alltid varit i topp oavsett lätt eller hård vind.

SEGEL

ALLMÄNT

Buken och djupet i seglen bestäms till mycket stor del av hur hårt de är hissade. Naturligtvis beror det först och främst på hur seglen är sydda, men det går att ändra seglen kraftigt med hjälp av fallen. Tänk på att aldrig hissa seglen för hårt. Detta är som att dra åt bromsen. Det är mycket bättre med för löst hissade segel än tvärt om. En bra tumregel är att aldrig hissa bort rynkorna helt. Tänk också på att aldrig sträcka upp ett segel när det är hemskotat, lova upp eller släpp på skotet. Om man hissar under belastning översträcker man garanterat seglet pga friktionen i hakar och likränna. Detta märker man tydligt efter nästa slag då seglen fladdrat till.

Focken måste pga mastlutningen halsas upp, ca 10 cm. Använd de chacklar som följde med båten. Glöm ej chackeln som håller fram halshornet till förstaget. Det har på senare tid blivit mode att ha halshornet till focken helt flytande och på så sätt reglera skotpunkten. Jag har valt att inte göra så för jag anser att det är mycket viktigt att det finns en fast referenspunkt att utgå ifrån. Om markeringarna på baberhullen till focken skall vara värda något måste halshornet vara fixt. Detta beror på att all omtrimning av focken sker ifrån lovert utan att gå ner i lä för att kontrollera. Med hjälp av nämnda markeringar + spridamarkeringarna som rorsman ser igenom fönstret i storen, och mäta hissningen av focken genom att titta på hakarna vid förstaget har vi alltid trimmat om snabbast av alla. Det är många gånger vid dessa omtrimningar som vi lyckats rycka en båtlängd eller två. För övrigt har det varit mycket viktigt att ha så lite snubbeltråd som möjligt ombord. När fördäckarn hissar focken skall han inte behöva ta hänsyn till någon annan tamp än fallet. Tänk på att lära er ett se trimmet på seglen ifrån lovert. Detta gör man enklast genom att på träning trimma ifrån lä och sedan gå upp i lovert och memorera bilden. Trimma sedan på många olika sätt och jämför ifrån lovert. Storseglet

är speciellt på så sätt att det är mycket brett i toppen. Det är därför viktigt att man inte stänger toppen för mycket. En bra tumregel är att aldrig skota toppen hårdare än att toppplattan blir parallell med storbomen. Skota hem seglet och kontrollera genom att kika upp i seglet utefter storbomen, sätt er i lovart och memorera. Testa med lite olika trim och kontrollera genom att titta utefter bommen upp i seglet. Jag tycker att jag alltid blivit lika förvånad när jag kollat av storseglet genom nämnda metod. En bra metod att skaffa sig referenser är att rigga båten vid bryggan och skota hem med olika trim och sedan gå runt båten och studera hur det ser ut. På detta sätt ser man om något ser konstigt ut. Vi gjorde så innan SM-94 för att kolla av trimmet och upptäckte att vi trimmat storen gale. Det som vi tyckte såg bra ut från båten var inte helt okej. Vi trimmade om så att det såg bra ut bakifrån ifrån bryggan, sedan satte vi oss i båten och lärde oss hur seglet skulle se ut ifrån båten. Efter detta kollade jag alltid av trimmet ifrån akterdäck på båten. Därifrån ser man både twisten i toppen och djupet nertill. Naturligtvis var vi ute och kollade av trimmet under ett par timmar emot Thomas Oljelund.

När man seglar emot en referensbåt skall man tänka på att fartskillnaderna mellan båtarna blir mindre när man ligger nära varandra och seglar. Vi har ofta haft dåliga båtar nära oss som så länge de kan segla intill oss gått nästan jämnt med oss, men efter att vi gjort ett kort slag ifrån båten, har fartskillnaderna blivit betydande. Därför är det viktigt att man kappseglar mycket för att få reda på om trimmet duger.

Gastarnas placering i längsled är alltid densamma oavsett vind. Fördäcksgasten sitter framför mantågsstötan och resten knör ihop sig bakom. I lättvind har fördäckarn legat i lä på däck vid stötan.

MELLANYIND 4-7m/s

Anledningen till att jag börjar med mellanvindstrimmet, är att jag har det som utgångspunkt för hårt och lätt väder. I det här registret är det full power med alla i lovart som gäller.

FOCKEN: Fockens skotvagn skall vara i sitt innersta läge. Hissa focken med finjusteringen släppt, till ett märke på fallet som hamnar mellan råttorna på mastvagnen. Focken skall nu vara så löst hissad att ni även i lättvind måste finjustera fallet. Skota hem focken lite grann, kolla av rynkorna vid förstaget och justera fallet samtidigt som ni lovar upp lite, tills rynkorna nästan är borta. Att jag rekommenderar "nästan borta" är för att ha kontroll så att inte hissningen blir för hård. Släpp upp baberhulen 4 sträck (ca 4 cm) och skota hem tills akterliket är mitt för den röda tejen på spridaren, när man sitter vid lävinchen och tittar upp. Focken får aldrig vara innanför denna tejp. Markeringarna innanför är till för rorsmans kontroll ifrån lovart. Viktigt att rorsman lär sig hur focken är skotad med referens ifrån spridarmarkeringarna. När vind eller vågförhållandena ändras eller om båten känns stum skall rorsman genom fönstret i storen kunna kolla av trimmet. Ställ in trimmet på båda bogarna innan start och ha detta trim som referens. Det är viktigt att rorsman har koll på var på spridaren focken är. Är den in eller utanför, måste den justeras med skotet omedelbart. Att flytta ut skotpunkten i sida görs inte alls, däremot kan det bli nödvändigt att släppa på fallet om vinden lättar ur så att förliket inte är för sträckt.

STOREN: Storens skotvagnar placeras ca 5 cm ifrån sittbänkens kanter. Hissa upp storen till mätmärket och släpp sedan ner det några centimeter så att lite rynkor bildas vid masten, dock ej såpass att seglet ramlar ner ur likrännan. Sträck uthalet max, och skota hem tills bomen är i mitten av båten och toppplattan skall vara parallell med bomen. Det är viktigt att kicken inte skotar ner seglet, så ta för vana att alltid börja segla med den helt släppt. När ni trimmat klart storen så sätter ni fast kicken så att den precis inte sträcks. Med denna inställning av kicken behöver den inte justeras för undärvind. Om vinden är ner mot 4 m/s kan uthalet släppas in max 2cm för lite bättre tryck. Släpp aldrig in storen mer än dessa 2cm på bomen. När vinden närmar sig 7-8m/s, kan det bli

nödvändigt att släppa ner skotvagnarna så att så det går att segla båten hyfsat plant. Vid byig vind lovar man upp i byarna för att inte krängningen skall bli för stor. Behöver man lufta storen gör man det med skotvagnen vid kraftiga byar och med häckstaget vid lite längre och lugnare byar. Det man börjar med när vinden friskar i är att flytta ner skotvagnen till storen och skotar den lite planare. Tell talesen i fockens akteriik har jag aldrig använt mig av, däremot är de i storen viktiga. I lite lättare vind sugts topptell talesen i bakom storen hela tiden, medan den alltid står rätt bakåt när vinden går över 6m/s. Tell talesen i fockens förlik (3 st) används både som trimhjälp och som styrhjälp. När focken är rätt trimmad skall de reagera nästan samtidigt vid en upplojning. I det här vindområdet är fockens trim hela tiden det samma, man parerar och justerar endast med storen.

Om du behöver ta hjälp av tell talesen när du styr, skall lovarts tell talesen stå rakt upp. Båten skall inte på något sätt pinas utan det gäller att balansera båten så att den kränger så lite som möjligt utan att den stummar till. Prova att segla lite för högt respektive lite för lågt för att lära dig hur det känns.

I detta vindregister har vi med fördel rullat runt båten i slagen, men det är viktigt att inte överdriva lutningen åt lä efter att vindögat passerats. Kan gastarna inte komma upp i lovar i tid är det bättre att strunta i rullningen. Luta aldrig båten åt lovar efter slaget.

Att göra rullgippar är däremot ett måste för att kunna göra framgångsrika länsar.

All båthantering kommer jag att gå igenom med er i Långedrag.

HÄRDVIND 9-15m/s

Att segla i hård vind med Expressen kräver mycket teknik. Här gäller det att plana ut, och öppna upp seglen så att det går att styra brett i sjöarna.

FOCKEN: Hissa så att rynkorna precis försvinner och släpp ut skotvagnen till sitt ytterläge. För enkelhetens skull har jag antingen haft skotvagnen längst in eller längst ut. När det gäller skotpunkten i höjdled så handlar det om samverkan mellan stor och fock. Det gäller att hitta ett läge där bägge seglen är effektiva. Vid 9m/s kan ni börja med att släppa upp baberhullen 5 sträck (5 cm) och skota hem till röda markeringen. Focken är nu planare än i mellanvind eftersom den är hårdare skotad. Allt eftersom vinden sen ökar så släpper man upp skotpunkten mer och mer. När båten kränger för mycket samtidigt som storen fladdrar, är focken för stängd. Släpp upp skotpunkten så att focken twistar ur i toppen och skota samtidigt lite för att plana ut den. Vid rätt trim skall det gå att segla båten relativt plant med drag både i stor och fock. Skota aldrig fockens underlik så plant att kjolen står och slår. Dels är då focken för plan och dessutom stör fladdret seglet kraftigt. Om ni går fort men tappar för mycket i höjd, så är focken för öppen. Sänk skotpunkten och prova. I det här vindregistret skall man segla fort och lågt, höjden kommer av farten. Allt beror dock på hur båtarna seglar som ligger närmast. Det gäller att kunna växla om mellan att segla högt och att gå lågt och fort. I starten har jag alltid trimmat för att segla högt, och så fort det är riskfritt har jag växlat om till lågt och fort. I hård vind är det först och främst fockens skotpunkt i höjdled som bestämmer växeln.

STOREN: Hissa till mätmärket och dra ut max på bomen. Dra bort buken i toppen med häckstaget. Hur mycket du skall dra beror på vinden, men dra aldrig hårdare än till att seglet vränger sig i toppen. För det mesta har jag skotvagnarna i mitten av båten, möjligen släpper jag ner ca 10 cm runt 9-10 m/s. Vid vindar över 10 m/s har jag alltid skotvagnarna i mitten. Nu är det mycket viktigt att kicken inte skotar ner seglet. Trimma in seglet med kicken helt släppt och sätt sedan an den så att den nästan är sträckt. Kicken behöver inte justeras för undanvind med denna inställning. I hård vind seglar man på nederdelen av storen och det gäller att trimma bort toppen så att den inte fladdrar. Fladdrar storen så brukar den vara för löst skotad, eller också är spalten mellan stor och fock för liten. Släpper du upp skotpunkten på focken kan du behöva korrigera storen med skotet. Balansgången i hård vind är att hitta ett trim där du kan styra brett i sjöarna samtidigt som du inte tappar i höjd mot konkurrenterna. Orutinerade seglare ställer oftast

båten för mycket och kan vara jobbiga att ha i lä i en start, men när man väl kommit loss vinner man mycket väg på att låta farten ge höjden.

LÄTTVIND 0-3 M/S

Att lära sig segla i lättvind är nog det som tar längst tid, eftersom det oftast blåser bra här på västkusten. När man får segla mot Vänerseglare och Stockholmare i lättvind blir man lätt frustrerad. De är mycket vassa på detta, just därför att de har mycket lättare vindar i sina regioner. Vid smult vatten kan man ligga och segla på höjd, men är det skvalpiggt gäller det att ha fart i båten. Då gäller det att aldrig tappa farten, utan att falla av i stoppsjöar. Lågt och fort alltså. I lättvind skall storen stängas mera än i mellanvind.

FOCKEN: Hissa löst så att lite rynkor är kvar vid hakarna. Dra ner skotpunkten till två sträck. Skota in focken till tejpén utanför den röda på spridaren. Focken är nu betydligt djupare än i mellanvind och spalten är lite större. Segla med låtelldalesen på gränsen till att den står rakt upp. Att styra lägre än så ger ingen extra fart, utan att man först släpper på seglen. I lättvind är det storen som ger höjden, tappar ni höjd så är det storen som skall skotas hårdare.

STOREN: Hissa till mätmärket och släpp ner några centimeter så att det blir lite rynkor vid masten. Släpp in uthalet 2 cm ifrån max. Skotvagnarna skall vara ca 5 cm ifrån sittbänkens kanter. sätt an kicken så att den inte skotar ner storen vid rätt trim.

I så här lätt vind skall storen vara nästan helt stängd om vattnet är smult. Skota bommen i mitten av båten. Om det går sjö, så skall twisten vara samma som i mellanvind, dvs topplatan skall vara parallell med storbommen. Segla båten med lite krängning annars blir båten fallgirig och svårstyrd. Se hela tiden till att båten inte stannar till i stoppsjöar, utan släpp i så fall på seglen och fall av för att behålla gången i den.

LYCKA TILL!

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'St Bnd', written in a cursive style.